

fang med de mindst mulige Omkostninger, og der derefter i disse Anlæg sker en partiel Tilpasning. Denne Kurve har imidlertid kun sekundær Betydning. Afgørende er alene *Indhyldningskurven* for de enkelte Stykkomkostningskurver ved partiel Tilpasning. Meget klart har allerede Jantzen og senere i *Economic Journal* 1931 Harrod behandlet disse Sammenhæng (The Law of Decreasing Costs), som iøvrigt findes fremstillet i enhver moderne Lærebog.

Som Følge af Fundamentets Uholdbarhed er ogsaa det tredje Kapitel (Omkostningsdegressionen belyst gennem Talmateriale) behæftet med alvorlige Skavanker. Ogsaa her aftrykker Forf. uden at gøre Forsøg paa gennem egne statistiske Studier i Praksis at prøve Teorien, allerede publiceret Talmateriale. De fleste publicerede Talrækker er historiske Tidsrækker, mens Omkostningskurver ved Udnyttelsen af et givet Anlæg eller ved Udvidelsen i den givne Teknik eller ved Overgangen til ny Teknik er af statisk Karakter. Den, der nogensinde har prøvet selv ud af statistisk Talmateriale at opstille statiske Omkostningskurver ved partiel eller total Tilpasning, ved, hvilke uhyre Vanskeligheder, der stiller sig i Vejen ved Løsningen af denne Opgave. Kun ganske faa alvorlige Forsøg i denne Retning er hidtil blevet gjort, hvoraf Joel Dean's Undersøgelser (Statistical determination of costs, with special reference to marginal costs, Chicago 1936, og Statistical cost curves, Journal of the American Statistical Association 1937) særlig bør fremhæves. Forf. omtaler imidlertid hverken denne eller andre Undersøgelser med lignende Formaal.

Ganske vist er Forf. i nogle Tilfælde klar over, at en Betragtning af ubehandlede Tidsrækker ikke uden videre tillader at drage Slutninger. En Bearbejdelse af Talmaterialet med den moderne statistiske Teoris Instrumenter — den eneste Vej at naa til brugbare Resultater — foretager hun dog ikke i noget Tilfælde.

E. Schneider.

H. Winding Pedersen: SAMFUNDSØKONOMIENS GRUNDTRÆK. Almindelig Erhvervslære I. Andr. Fred. Høst & Søn's Forlag, København 1941. 425 S.

En svensk ekonom kan icke annat än avundas Danmark den utomordentliga utveckling av den ekonomiska lärobokslitteraturen, som ägt rum i detta land under senare år. Lyckligtvis mildras avundsjukan av medvetandet att dessa böcker utan svårighet kunna användas även i Sverige, särskilt vid universitet och högskolor. På företagsekonomins område utgöra Sveistrups inledande arbeten, Winding Pedersens och Thorkil Kristensens kostnadsböcker jämte Jantzens och Schneiders behandling av en rad företagsekonomiska problem för de mera avancerade studenterna en samlad framställning av imponerande slag, som kompletteras av en rad mera speciella arbeten av andra yngre danska ekonomer. Någon motsvarighet till denna rikliga och värdefulla flora av läroböcker föreligger icke vad den del av ekonomin beträffar, som sedan gammalt betecknas som samhällsekonomi. Genom lektor Winding Pedersens Almindelig Erhvervslære I har emellertid nu även på detta område den danska litteraturen berikats med ett arbete av högsta klass. Dess uppgift är att införa en förut med ekonomisk teori obevandrad läsare i dess centrala sammanhang och att ge en bild av den samhälleliga miljö, i vilken det ekonomiska systemet arbetar. Boken täcker alltså ett större område än de svenska motsvarigheter, som professorerna

fang med de mindst mulige Omkostninger, og der derefter i disse Anlæg sker en partiel Tilpasning. Denne Kurve har imidlertid kun sekundær Betydning. Afgørende er alene *Indhyldningskurven* for de enkelte Stykkomkostningskurver ved partiel Tilpasning. Meget klart har allerede Jantzen og senere i *Economic Journal* 1931 Harrod behandlet disse Sammenhæng (The Law of Decreasing Costs), som iøvrigt findes fremstillet i enhver moderne Lærebog.

Som Følge af Fundamentets Uholdbarhed er ogsaa det tredje Kapitel (Omkostningsdegressionen belyst gennem Talmateriale) behæftet med alvorlige Skavanker. Ogsaa her aftrykker Forf. uden at gøre Forsøg paa gennem egne statistiske Studier i Praksis at prøve Teorien, allerede publiceret Talmateriale. De fleste publicerede Talrækker er historiske Tidsrækker, mens Omkostningskurver ved Udnyttelsen af et givet Anlæg eller ved Udvidelsen i den givne Teknik eller ved Overgangen til ny Teknik er af statisk Karakter. Den, der nogensinde har prøvet selv ud af statistisk Talmateriale at opstille statiske Omkostningskurver ved partiel eller total Tilpasning, ved, hvilke uhyre Vanskeligheder, der stiller sig i Vejen ved Løsningen af denne Opgave. Kun ganske faa alvorlige Forsøg i denne Retning er hidtil blevet gjort, hvoraf Joel Dean's Undersøgelser (Statistical determination of costs, with special reference to marginal costs, Chicago 1936, og Statistical cost curves, Journal of the American Statistical Association 1937) særlig bør fremhæves. Forf. omtaler imidlertid hverken denne eller andre Undersøgelser med lignende Formaal.

Ganske vist er Forf. i nogle Tilfælde klar over, at en Betragtning af ubehandlede Tidsrækker ikke uden videre tillader at drage Slutninger. En Bearbejdelse af Talmaterialet med den moderne statistiske Teoris Instrumenter — den eneste Vej at naa til brugbare Resultater — foretager hun dog ikke i noget Tilfælde.

E. Schneider.

H. Winding Pedersen: SAMFUNDSØKONOMIENS GRUNDTRÆK. Almindelig Erhvervslære I. Andr. Fred. Høst & Søn's Forlag, København 1941. 425 S.

En svensk ekonom kan icke annat än avundas Danmark den utomordentliga utveckling av den ekonomiska lärobokslitteraturen, som ägt rum i detta land under senare år. Lyckligtvis mildras avundsjukan av medvetandet att dessa böcker utan svårighet kunna användas även i Sverige, särskilt vid universitet och högskolor. På företagsekonomins område utgöra Sveistrups inledande arbeten, Winding Pedersens och Thorkil Kristensens kostnadsböcker jämte Jantzens och Schneiders behandling av en rad företagsekonomiska problem för de mera avancerade studenterna en samlad framställning av imponerande slag, som kompletteras av en rad mera speciella arbeten av andra yngre danska ekonomer. Någon motsvarighet till denna rikliga och värdefulla flora av läroböcker föreligger icke vad den del av ekonomin beträffar, som sedan gammalt betecknas som samhällsekonomi. Genom lektor Winding Pedersens Almindelig Erhvervslære I har emellertid nu även på detta område den danska litteraturen berikats med ett arbete av högsta klass. Dess uppgift är att införa en förut med ekonomisk teori obevandrad läsare i dess centrala sammanhang och att ge en bild av den samhälleliga miljö, i vilken det ekonomiska systemet arbetar. Boken täcker alltså ett större område än de svenska motsvarigheter, som professorerna

Silverstolpe och Brisman författat. Hos Winding Pedersen spåras ett gynnsamt inflytande av Bircks Den Økonomiske Virksomhed, vars stora förtjänst det just är att infoga den teoretiska analysen i en skildring av det ekonomiska samhällslivet.

Winding Pedersen inleder boken med en rätt utförlig skildring av den ekonomiska utvecklingen från äldre tider ända fram till stormaktskrigets utbrott. Även om redogörelsen av uppenbara skäl inte kan vara särdeles djupgående, synes den mig väl fylla kravet att ge en viss allmänbildning rörande såväl den ekonomiska utvecklingen som de ekonomisk-politiska idéerna (merkantilism, socialism, liberalism, planhushållning m. m.) och så skapa en bakgrund för skildringen av nutidens ekonomi.

I den följande framställningen av den egentliga teorin har författaren lyckats att på ett förtjänstfullt sätt utnyttja 1930-talets teoretiska framsteg. Exempelvis finner läsaren en klar framställning av den ofullkomliga konkurrensens problem och dessa behandlas tillsammans med prisbildningen under fullkomlig konkurrens, varigenom hela pristeorin gör ett mera realistiskt intryck än i tidigare framställningar. Dessa behandla ju den ofullkomliga konkurrensen och det rena monopolet närmast såsom modifieringar av en tidigare framställning gällande fullkomlig konkurrens.

Det vore för mycket begärt att icke här och där vissa gamla talesätt skulle dröja sig kvar, vilka strida mot den moderna teori, som författaren i övrigt tillgodogjort sig. Exempelvis finner man på sida 93 följande: »Kun hvis Pengene lægges paa Kistebunden eller ophober sig i Pengeinstitutternes Kassebeholdninger uden at blive laant ud, bliver de opsparede Midler ikke anvendt til Finansiering af produktiv Virksomhed. Opsparingen begrænser da Produktionen af Konsumgoder uden samtidigt at fremkalde øget Kapitalgodeproduktion og større fremtidig Ydeevne for hele Samfundets Produktionsapparat. Her er altsaa et Tilfælde, hvor Spareviljen ikke giver sig Udslag i samfundsmæssig Kapitaldannelse.» Denna uppfattning att sparade medel icke bliva använda för realinvestering endast ifall pengarna läggas på kistbotten eller hopas upp hos kreditinstituten är oriktig. Summan av de individuella sparmedlen kan vara mycket större än summan av de nya investeringarna och differensen bero på förluster o. d. (negativt sparanda) utan att därför kreditinstitutens kassahållning eller tesaureringen stiger det minsta. Förklaringen ligger bl. a. däri, att de företag som gå med förlust behöva ökad bankkredit.

Framställningen av proportionalitetslagen, stordriftens fördelar och de tekniska uppfinningarnas inverkan är i stort sett mycket bra. Terminologin är emelletrid i ett avseende oklar. Vad menas exempelvis på sida 211 med oförändrad teknik under det att produktionsfaktorernas proportioner varierar? Förf. använder här tydligen tre olika begrepp, nämligen den tekniska kunskapen, produktionsfaktorernas kombination och den använda tekniken. Även utan att den tekniska kunskapen eller tekniken ändrats, kunna ju produktionsfaktorernas proportioner undergå förändring. Det är möjligt, att man behöver dessa begrepp i stället för de två begrepp som äro vanliga — tekniken anses ju vara bestämd av produktionsfaktorernas proportioner i en miljö av given teknisk kunskap — men i så fall tarvar saken en närmare utredning, vilket författaren tydligen ej har klart för sig. Det framgår av en jämförelse med framställningen på andra punkter.

Vid behandlingen av frågan till vilka priser produktionen kan ökas utav ett varuslag, skulle det kanske varit lämpligt om författaren diskuterat icke blott de produktionsteoretiska sammanhangen utan även möjligheten att erhålla en ökad mängd produktionsfaktorer till oförändrade eller blott till stegrade priser.

Framställningen av företagarvinstens problem förefaller mig vara mycket knapphändig främst i det avseendet att gränssynpunkten här lyser med sin frånvaro. Distinktionen mellan riskräntan som är betalning för »riskbärandet« och riskpremierna som äro slumpvis utfallande vinster ligger måhända under framställningen men betonas icke. Här som eljest fattas det en pekpinne, som klargör för läsaren vad som är viktigt och vad som är mindre betydelsefullt. Detta är nog arbetets största svaghet ur pedagogiska synpunkter. Det skulle underlättat läsningen om författaren hade använt kursivering av viktiga satser i långt större utsträckning än som skett.

Med särskild tillfredsställelse läser man redogörelsen för penningväsen och allmänna prisrörelser. Genom att utgå från centralbankens balansräkning visar författaren på ett övertygande sätt att denna kontrollerar mängden »offentliga« betalningsmedel. Sedan skildras likaledes realistiskt affärsbankernas förmåga att skapa »enskilda« betalningsmedel. Vid redogörelsen för de allmänna prisrörelserna utnyttjar författaren på ett enkelt och klargörande sätt den moderna »ex-ante« och »ex-post« analysen. Han studerar förändringen i stora varugrupperns priser och i den allmänna prisnivån med samma slag av utbuds- och efterspörselsanalys, som användes för de enskilda varumarknaderna. På så sätt undgås den skillnad mellan pristeori å ena sidan och penning- och konjunkturteori å andra sidan, som är en av de äldre läroböckernas stora brister. Även om en framställning på några få tiotal sidor icke kan vara särdeles djupgående, synes den mig i flera avseenden så självständig, att den förtjänar att läsas av alla nordiska nationalekonomer, som äro intresserade av dessa spörsmål. Författaren har bl. a. fått fram det väsentliga utan att ingå på den intrikata kapitalmarknadsanalysen, som icke kan göras på en gång lättfattlig och riktig.

Även när det gäller utrikeshandeln synes framställningen vara up to date. Den ingående behandlingen av clearingfenomen och valutareglering får numera anses behöflig t. o. m. i en elementär lärobok av detta slag.

Vid läsningen av boken gjorde undertecknad här och där den reflektion, att framställningen är starkt förenklad och att ett tilläg eller en reservation skulle erfordrats. I praktiskt taget alla fall kom denna reservation och komplettering i det följande.

En av bokens förtjänster är, som sedan inledningsvis påpekats, författarens förmåga att knyta samman de teoretiska resonemangen med konkreta beskrivningar och illustrationer. Någon gång äro dessa skildringar måhända onödigt utförliga. Nackdelen med detta tillvägagångssätt är att översiktligheten till viss del går förlorad. Läsaren ser ej det teoretiska skelettet. Denna olägenhet skulle ha minskats, om författaren hade mera betonat, vad som är centralt och vad som är mindre väsentligt.

Som sammanfattning vill jag uttala den meningen att detta arbete såsom inledande framställning erbjuder utomordentligt stora förtjänster. Uppenbarligen ligger det ett vetenskapligt självständigt arbete bakom flera av

dessa kapitel. Att den aktuella speciallitteraturen utnyttjats till en någorlunda enhetlig och sammanhängande framställning får nämligen betraktas såsom en dylik prestation.

Litteraturlistan förefaller något ensidig och är ej lika up to date som texten. Odhes bok om det moderna trust- och kartellväsendets är omodern och skulle med fördel kunnat utbytas mod kommittébetänkandet »Organiserad samverkan i svenskt näringsliv«, där vissa partier innehålla en generell problemdiskussion. I litteraturlistan har Haberlers konjunkturbok bortfallit, ehuru författaren citerar den i texten och den sedan et år föreligger översatt på svenskt språk (Högkonjunktur och depression). Det är synd att framställningen typografiskt är rätt kompakt, vilket för en inledande lärobok är en väsentlig olägenhet. En jämförelse med Sindings »Sosialökonomisk teori« visar bäst vad man kan vinna genom en mera spatiös uppställning med mellanrubriker, stilblandning o. d.

Bertil Ohlin.

Niels Banke, Jens Toftegaard og K. Vedel-Petersen: DANSK ERHVEHVSLIV. Almindelig Erhvervslære II. Andr. Fr. Høst & Søns Forlag, København 1941. 267 S.

Ved den stærkt omarbejdede 4. Udgave af *Almindelig Erhvervslære* har man valgt at dele denne i to Bind, saaledes at man nu ogsaa i det Ydre har gennemført den traditionelle Deling mellem en Lærebog i Nationaløkonomi og en anden i Samfundsbeskrivelse, eller som mange vel foretrækker at kalde Faget: Danmarks Statistik. Her skal alene 2. Del, Samfundsbeskrivelsen, omtales. De tre Forfattere har delt Arbejdet mellem sig saaledes, at *K. Vedel-Petersen* har skrevet om Forsikring og social Lovgivning, *Jens Toftegaard* om de offentlige Finanser, medens *Niels Banke* med Bistand af *Vagn Præstholm* har skrevet Resten, hvilket først og fremmest vil sige Afsnittene om de forskellige Erhverv, Landbrug, Industri o. s. v. Fremgangsmaaden med flere Forfattere har ikke skadet Bogens Enhedspræg; man mærker alene Forfatterskiftet derved, at *Niels Bankes* yderst knappe Stil, hvor der i hver Sætning affyres en Række facts, afløses af de to andre Forfatters mere bredt beskrivende Fremstilling.

Bogen er en Lærebog, beregnet for studerende ved Handelsskoler etc.; det maa da være rimeligt først og fremmest at omtale dens Egnethed til dette Formaal. Helhedsindtrykket, man faar, er, at Bogen ved sit store, godt udvalgte, meddelende Stof og sine faa Ræsonnementer maa være en meget værdifuld Lærebog for Handelsskoleundervisningen. Bogen opfylder saaledes det, der for Anmelderen staar som det rigtige ved elementære Lærebøger i Samfundsbeskrivelse, at den er skrevet af dygtige Nationaløkonomer, men ikke indeholder Nationaløkonomi i traditionel Forstand. Da Bogen saaledes hovedsageligt meddeler facts, som Eleverne kan tro paa, er det beklageligt, at der et enkelt vigtigt Sted er kommet et Ræsonnement med ind, der i det mindste kan give Anledning til Tvivl. Der tænkes paa S. 261 f., hvor Forfatteren forudsætter, at en forudgaaende Opsparing er nødvendig for Realkapitalens Dannelse, og hvor man af Fremstillingen faar det Indtryk, at det vilde være et Onde, om Skatterne mindskede Opsparingen. Forfatteren har hermed taget Stilling til et af Nutidens stærkest debatterede Spørgsmaal; det forekommer Anmelderen, at det vilde have været mest hensigtsmæssigt i en elementær Lærebog i Samfunds-